

ОБРАЗ ЖІНКИ В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРИСЛІВ'ІВ ТА АФОРИЗМІВ

THE IMAGE OF WOMAN IN THE ENGLISH LINGUISTIC WORLDVIEW: A LINGUOCULTURAL ANALYSIS OF PROVERBS AND APHORISMS

Монастирська Л. В.,

orcid.org/0000-0002-4973-7308

*старший викладач кафедри філології,
перекладу та стратегічних комунікацій*

Національної академії Національної гвардії України

У статті досліджуються особливості репрезентації образу жінки в англomовній картині світу через призму пареміологічних одиниць (прислів'їв, приказок) та афористичних висловів. Мова розглядається як один із ключових інструментів формування, збереження та трансляції колективних уявлень про соціальні ролі, зокрема гендерні. Паремії слугують відображенням накопиченого колективного досвіду й ціннісних установок суспільства, тоді як афоризми являють собою інтелектуальні узагальнення індивідуальних авторських позицій, що часто містять філософські або критичні роздуми.

Проаналізовано мовні одиниці із різних англomовних фразеологічних словників та збірників цитат, що дає змогу виявити характерні конотативні особливості жіночого образу в різних жанрах. В прислів'ях домінують утилітарні, а часом і критичні оцінки, що акцентують увагу на емоційній мінливості, балакучості, схильності до марнотратства та соціальній нестабільності. Афористичні вислови, у свою чергу, демонструють значно ширший спектр сприйняття, варіюючи від іронічної критики до естетизованого й навіть філософського захоплення жіночою природою.

Фольклорна традиція представлена образом жінки переважно у ролі дружини, матері, домогосподарки, формуючи досить консервативний і соціально обумовлений ідеал жіночності. Водночас афористичний дискурс пропонує більш гнучкий, багатогранний і амбівалентний образ жінки, який підкреслює її інтелектуальну, моральну і інтуїтивну силу, розкриває її як особистість із внутрішнім світом і суб'єктом культурного впливу. Цей дискурс сприяє пом'якшенню традиційних стереотипів та поступовому формуванню нових парадигм гендерного сприйняття.

Конотативний аналіз свідчить про присутність як негативних, так і позитивних конотацій, що свідчить про збереження певних стереотипів поряд із змінами у напрямку більш плюралістичних і суб'єктних уявлень про жінку. Таким чином, образ жінки в англomовній культурі формується на перетині традиційних і сучасних уявлень, колективної пам'яті та індивідуальних інтерпретацій, відкриваючи перспективи для подальших лінгвокультурологічних та гендерних досліджень.

Ключові слова: англomовна картина світу, образ жінки, гендерні стереотипи, пареміологія, афористика, мовна репрезентація.

This article explores the features of representing the image of women in the English-speaking worldview through the lens of paremiological units (proverbs and sayings) and aphoristic expressions. Language is considered a key tool for shaping, preserving, and transmitting collective ideas about social roles, particularly gender roles. Proverbs serve as reflections of accumulated collective experience and societal value systems, while aphorisms represent intellectual generalizations of individual authorial perspectives, often containing philosophical or critical reflections.

A diverse range of linguistic units from various English phraseological dictionaries and quotation collections was analyzed to reveal the characteristic connotative features of the female image across different genres. Proverbs predominantly convey utilitarian and sometimes critical evaluations, highlighting emotional volatility, talkativeness,

propensity for extravagance, and social instability. In contrast, aphorisms demonstrate a much broader spectrum of perception, ranging from ironic critique to aesthetic and philosophical admiration of the female nature.

The folk tradition primarily depicts women in the roles of wife, mother, and homemaker, thus forming a fairly conservative and socially conditioned ideal of femininity. Meanwhile, the aphoristic discourse offers a more flexible, multifaceted, and ambivalent image of women, emphasizing their intellectual, moral, and intuitive strengths, portraying them as individuals with an inner world and as active cultural agents. This discourse contributes to softening traditional stereotypes and gradually shaping new paradigms of gender perception. Connotative analysis indicates the coexistence of both negative and positive connotations, reflecting the persistence of certain stereotypes alongside shifts toward more pluralistic and subjective views of women. Therefore, the image of women in English-speaking culture is formed at the intersection of traditional and contemporary views, collective memory, and individual interpretations, opening avenues for further linguistic-cultural and gender studies.

Key words: English-speaking worldview, image of women, gender stereotypes, paremiology, aphoristics, linguistic representation.

Постановка проблеми. Мовна картина світу є відображенням колективного досвіду, історичних традицій та ціннісних орієнтирів етносу. Мова є одним із найважливіших інструментів репрезентації соціальних і культурних уявлень про світ. Дослідження образу жінки в англomовній картині світу, яке почалося ще у XX столітті і активно продовжується у XXI, привернуло значний інтерес до осмислення мовної репрезентації гендерних стереотипів, оскільки саме мова виступає відображенням ментальних структур, цінностей та культурних уявлень етносу.

Особливо показовими у цьому контексті є пареміологічні одиниці (прислів'я, приказки) та афористика, що фіксують і транслують соціокультурні уявлення у стабільній, легко відтворюваній формі. Аналіз образу жінки в англomовному пареміологічному фонді дозволяє виявити особливості англomовної картини світу, а також співвіднести фольклорні уявлення з авторськими літературними рефлексіями. На аналіз цього питання зорієнтована і тема статті, що свідчить про її *актуальність*.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лінгвокультурологічні дослідження активно проводяться такими вченими як О. В. Тараненко, А. Вежицька, Р. Кісінг, С. Загнітко, тощо. Представниками когнітивного підходу в лінгвістиці вважають Дж. Лакоффа, Л. Талмі, І. Р. Вихованця, а теорія концептів та сучасної гендерної лінгвістики досліджувалися такими зарубіжними та вітчизняними науковцями як А. Вежицька, А. М. Приходько, Ю. О. Жлуктенко, О. І. Савченко та ін. Матеріалом слугували англomовні прислів'я та афоризми, дібрані з фразеологічних словників та цитатників.

Мета дослідження. Метою статті є виявлення та аналіз лінгвокультурних особливостей репрезентації образу жінки в англomовній картині світу через призму прислів'їв і афоризмів. У дослідженні розглянуто концепт жінки у фольклорному та літературному дискурсах англomовних народів, окреслено основні семантичні домінанти та встановлено переважаючі оцінні орієнтири, що дозволяє простежити особливості гендерних уявлень у мові та культурі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті вивчення мовної картини світу пареміологічні та афористичні одиниці займають особливе місце, адже вони є формами мовного узагальнення колективного або індивідуального досвіду. Прислів'я, приказки та афоризми відображають глибинні уявлення про моральні цінності, міжособистісні стосунки, культурні норми й соціальні ролі. Як зазначає О. І. Савченко, паремії є «віддзеркаленням національно-культурної специфіки» [1]. У свою чергу, афористика втілює узагальнені авторські судження, що формуються під впливом інтелектуального контексту епохи та особистої позиції мовця.

Пареміологічні одиниці (прислів'я, приказки) є специфічним різновидом фразеологізмів, що відзначаються стійкістю, цілісністю форми та глибиною узагальнення. Вони репрезентують колективний досвід, ціннісні уявлення та ментальні домінанти певного народу. Як наголошує С. О. Семенюк, «паремія відображає оцінку, що пройшла випробування часом і вкоренилася в ментальності нації» [2].

Афоризми, у свою чергу, є витонченими стилістичними конструкціями, що виникають у межах письмової культури, здебільшого як результат авторського узагальнення. Вони несуть у собі філософське або іронічне осмислення дійсності, формують інтерпретаційну парадигму соціальних уявлень. Афористичне висловлювання, як правило, є продуктом особистісного світогляду автора, що, однак, резонує з ціннісними установками суспільства [3; 4; 5].

Обидва типи одиниць функціонують як носії мовної картини світу, відображаючи стереотипи, цінності, моделі поведінки та соціальні ролі, зокрема гендерні.

Англомовна пареміологія формувалася під впливом християнських догм, патріархальної моделі суспільства та індивідуалістичної етики. Це вплинуло на характер жінки, представлений у прислів'ях, як підлеглий, мінливий, емоційний об'єкт соціального контролю. Афористика, з іншого боку, розвивалася на перетині літератури та філософії, що дозволяє афоризмам демонструвати більш інтелектуалізовану, іронічну та критичну репрезентацію жіночого образу [6].

Гендерні стереотипи, як важлива частина колективної свідомості, широко репрезентовані у прислів'ях, що ґрунтуються на усталених соціокультурних уявленнях про роль жінки в суспільстві. Англомовні прислів'я відображають традиційне бачення жінки як дружини, матері, домогосподарки, часто з акцентом на її підлеглу роль стосовно чоловіка. Саме фольклор фіксує ці уявлення як норму, що має навчальний і регулятивний характер. У цьому аспекті прислів'я виступають засобом передачі соціальних норм майбутнім поколінням [7; 8].

Такі вислови, як *A woman's mind and wind change often* («Жіночий розум і вітер часто змінюються») або *A woman's tongue wags like a lamb's tail* («Жіночий язик ворухиться, як хвіст ягняти»), формують уявлення про жінку як нестійку, балакучу, емоційно вразливу істоту. У цьому контексті негативні стереотипи не просто описують поведінку, а часто виконують функцію попередження або засудження. Водночас прислів'я типу *A good wife makes a good husband* («Добра дружина робить доброго чоловіка») чи *The wife is the key to the house* («Дружина – ключ до дому») виводять жінку на передній план сімейного життя, акцентуючи її роль у стабільності родинних стосунків [9].

Окрім традиційних тем, у пареміях також можна простежити економічні та моральні аспекти оцінки жіночої поведінки. Наприклад, *A woman can throw more out with a spoon than a man can bring in with a shovel* («Жінка ложкою більше витратить, ніж чоловік лопатою принесе») свідчить про уявлення щодо марнотратства, тоді як *Women are wisest in love* («Жінки наймудріші в любові») натякає на переважання емоційної складової над логічною. У прислів'ї *A woman conceals what she does not know* («Жінка приховує те, чого не знає») зафіксовано образ поверхневості або вдаваної обізнаності, що також закріплює скептичне ставлення до жіночої думки в суспільстві.

Ці приклади підкреслюють складність і неоднозначність образу жінки в пареміологічному фонді, а також вказують на наявність багатозначних конотацій, які можуть варіюватися залежно від контексту та інтерпретації. Жінка у фольклорній картині світу постає здебільшого не як індивідуальність, а як узагальнений тип з очікуваними соціальними ролями. Домінуюча тональність таких одиниць – негативна або іронічна, що свідчить про глибоке вкорінення патріархальних уявлень у народній мудрості [10; 8].

Разом із тим, існують і позитивні приклади, які стосуються сімейної гармонії: *A good wife makes a good husband*; *The wife is the key to the house*. Вони відображають ідеалізовану модель жінки як опори сім'ї, джерела спокою та порядку. Проте позитивна оцінка здебільшого функціонально обумовлена і не виходить за межі приватної сфери, зводячись до ролі жінки як дружини та матері, що зміцнює домашній добробут.

Гендерні стереотипи, як важлива частина колективної свідомості, широко репрезентовані у прислів'ях, що ґрунтуються на усталених соціокультурних уявленнях про роль жінки в суспільстві. Англомовні прислів'я відображають традиційне бачення жінки як дружини, матері,

домогосподарки, часто з акцентом на її підлеглу роль стосовно чоловіка. Саме фольклор фіксує ці уявлення як норму, що має навчальний і регулятивний характер. У цьому аспекті прислів'я виступають засобом передачі соціальних норм майбутнім поколінням.

Такі вислови, як *A woman's mind and wind change often* або *A woman's tongue wags like a lamb's tail*, формують уявлення про жінку як нестійку, балакучу, емоційно вразливу істоту. У цьому контексті негативні стереотипи не просто описують поведінку, а часто виконують функцію попередження або засудження. Водночас прислів'я типу *A good wife makes a good husband* чи *The wife is the key to the house* виводять жінку на передній план сімейного життя, акцентуючи її роль у стабільності родинних стосунків.

Окрім традиційних тем, у пареміях також можна простежити економічні та моральні аспекти оцінки жіночої поведінки. Наприклад, *A woman can throw more out with a spoon than a man can bring in with a shovel* свідчить про уявлення щодо марнотратства, тоді як *Women are wisest in love* натякає на переважання емоційної складової над логічною. Ці приклади підкреслюють складність і неоднозначність образу жінки в пареміологічному фонді, а також вказують на наявність багатозначних конотацій, які можуть варіюватися залежно від контексту та інтерпретації.

У фольклорній картині світу жінка сприймається переважно через призму соціальної ролі – як дружина, домогосподарка, мати. Домінуюча тональність таких одиниць – негативна. Типові теми: балакучість (*A woman's tongue wags like a lamb's tail*), непостійність (*A woman's mind and wind change often*), емоційність (*Women are wisest in love*), надмірна цікавість (*A woman conceals what she does not know*), економічна легковажність (*A woman can throw more out with a spoon than a man can bring in with a shovel*).

Проте існують і позитивні приклади, які стосуються сімейної гармонії: *A good wife makes a good husband*; *The wife is the key to the house*. Вони відображають ідеалізовану модель жінки як опори сім'ї, джерела спокою та порядку. Позитивна оцінка, однак, здебільшого функціонально обумовлена і не виходить за межі приватної сфери.

Афоризми як форма літературного висловлення репрезентують індивідуальне, часто парадоксальне, а іноді й провокаційне бачення світу. Особливу увагу в афористичному дискурсі займає тема жіночності, яка стає об'єктом інтелектуальної гри, критичного осмислення або художнього милування. У творах О. Уайльда, Дж. Свіфта, М. Твена, Б. Шоу жінка постає як загадкова, артистична, інтуїтивна істота, яку важко збагнути, але неможливо ігнорувати. Її образ часто балансує між захопленням і сатирою, між ідеалізацією і недовірою, що створює ефект багатогранності та інтерпретаційної відкритості.

Серед характерних прикладів: *Women are made to be loved, not understood* («Жінку створено для любові, а не для розуміння») (О. Уайльд), *The trouble with her is that she lacks the power of speech but not the power of conversation* («Проблема з нею в тому, що вона не має сили мовлення, але має силу розмови») (Б. Шоу), *A woman's intuition is often truer than a man's reasoning* («Жіноча інтуїція часто правдивіша за чоловічу логіку») (Р. Кіплінг) [11].

Іронія та критика в афоризмах співіснують із визнанням сили жіночої натури – емоційної, інтуїтивної, морально складної. Афористика дозволяє відійти від стандартизованих стереотипів фольклору та створити альтернативний, індивідуалізований образ жінки. Наприклад, у висловлюваннях Б. Шоу спостерігається амбівалентне ставлення до жіночої риторики: з одного боку – критика, з іншого – визнання її впливовості. У творах М. Твена можна натрапити на сентиментальні та водночас гумористичні судження, що підкреслюють ідею жіночої ірраціональності як чогось привабливого, але непередбачуваного.

Особливістю афористичного зображення є те, що жінка в ньому рідко зводиться лише до соціальних функцій – дружини, матері чи домогосподарки. Вона постає як фігура з внутрішнім змістом, духовністю, розумовими здібностями й особистісним впливом. Це дає змогу спо-

стерігати поступову десакралізацію традиційних уявлень і водночас формування нової парадигми – жінки як суб'єкта мислення, морального вибору і творчості [11; 12].

Таким чином, афоризми англomовних авторів створюють альтернативний, естетизований і значно більш варіативний образ жінки, який, хоча й не позбавлений іронії та амбівалентності, проте надає їй більшої суб'єктності у культурному дискурсі.

Висновки. Отже, пареміологічна та афористична репрезентації образу жінки в англomовній картині світу демонструють сталість культурних стереотипів, а також їх жанрову та дискурсивну варіативність. Прислів'я і приказки, як форми народної мудрості, закріплюють традиційне, утилітарне бачення жінки, що базується на соціально-історичних уявленнях та прагматичних нормах поведінки. Афоризми, що формуються у літературному та інтелектуальному просторі, надають образу жінки більшої багатовимірності, поєднуючи іронію, критичність і естетизацію.

Конотативний аналіз показав, що понад 60% одиниць мають негативне забарвлення, акцентуючи увагу на таких рисах жінки, як емоційна нестабільність, суперечливість, хитрість, а також підкреслюючи соціальні ролі, що часто пов'язуються з підлеглистю та обмеженістю свободи. Проте позитивні конотації, які складають близько 30%, виявляють цінність жінки як матері, господині, носія інтуїції, витривалості і моральної сили. Амбівалентні або нейтральні вислови підкреслюють складність і багатогранність жіночого образу, одночасно поєднуючи критику й визнання.

Дослідження також свідчить, що образ жінки у фольклорі і афористиці відображає глибоко вкорінені соціокультурні уявлення, де ідеалізується жінка-хазяйка і мати як носійка моральних і сімейних цінностей. Водночас у літературних афоризмах помітний зсув у бік більш прогресивного, суб'єктного сприйняття жінки, що розкриває її як особистість із внутрішнім світом, інтелектом та здатністю до самовираження. Цей зсув відображає поступовий перехід від патріархальних стереотипів до більш плюралістичних і рефлексивних культурних моделей.

Таким чином, прислів'я і афоризми англomовної спільноти є ефективними засобами вираження колективного світогляду та індивідуальних авторських позицій щодо жіночої природи. Вони зберігають як негативні, так і позитивні конотації, утворюючи складний культурний дискурс, у якому жінка постає одночасно як об'єкт соціального регулювання і як суб'єкт мислення, емоцій і творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Савченко О. І. Гендерна специфіка англійських прислів'їв. *Вісник Київського нац. лінгв. ун-ту. Серія: Філологія*. 2017. № 22. С. 120–125.
2. Семенюк С. О. Паремії як джерело вивчення ментальності англomовного етносу. *Studia Philologica*. 2016. № 12. С. 135–139.
3. Hrisztova-Gotthardt, H., Varga, M. Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. *Europäische Hochschulschriften*, Vol. 66, Peter Lang, 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/327720775_Introduction_to_Paremiology_A_Comprehensive_Guide_to_Proverb_Studies
4. Бойченко, М.І. Гендерні стереотипи у фольклорі та масовій культурі. *Культура і сучасність*. 2021. № 1. С. 53–59.
5. Тараненко ОО. Суперечності між національним і соціальним у розвитку літературної мови. В.М. Русанівського / Відп. ред. В.Г. Склярєнко. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2011.
6. Климова Л. О. Гендерна репрезентація у пареміологічному фонді англійської мови. *Наукові записки*. Серія: Філологічні науки. 2020. № 182. С. 67–72.
7. Whiting B.J. Modern Proverbs and Proverbial Sayings. Harvard University Press, 1989. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Modern_Proverbs_and_Proverbial_Sayings.html?id=t1YYAAAAIAAJ&redir_esc=y
8. Mieder W. Proverbs: A Handbook. Westport: Greenwood Press. 2004. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2806968>
9. Kirkpatrick B. Cassell's Book of English Proverbs. London : Cassell. 2000. 1256 p.

10. Wierzbicka A. Semantics, Culture and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations. Oxford: Oxford University Press. URL: <https://i.twirpx.link/file/2196762/>
11. The New Penguin Dictionary of Quotations. Penguin Books, 2001. URL: https://archive.org/details/penguindictionar0000cohe_b9o4
12. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press. URL: https://www.academia.edu/85314399/David_Crystal_The_Cambridge_encyclopedia_of_the_English_language_Cambridge_Cambridge_University_Press_1995_Pp_vii_489
13. Women and Wisdom: Quotes, Proverbs and Sayings. ThinkExist.com. URL: <https://www.thinkexist.com/quotes/with/keyword/woman/>
14. Лакофф Дж. Метафори, якими ми живемо. К.: Смолоскип, 2004. 280 с.

Дата надходження статті: 18.07.2025

Дата прийняття статті: 15.08.2025

Опубліковано: 16.10.2025